COORDONATE BIOGRAFICE : DIMITRIE BELDIMAN, ALEXANDRU HRISOVERGHI, ECATERINA CHINEZU

DE

GHEORGHE SIBECHI

DIMITRIE BELDIMAN

Familia Beldiman, din rîndurile căreia s-au ridicat personalități ce au contribuit la propășirea culturii românești, a avut o evoluție sinuoasă, destul de interesantă. Astăzi, poate surprinde de ce Cantemir, spre exemplu, i-a ignorat existența[1] sau de ce paharnicul Sion, recunoscut ca observator atent al familiilor boierești, i-a atribuit o modestă sorginte răzeșească[2]. Conform tradiției familiei, ascendentul acesteia a fost un Beldiman nemiș, venit în Moldova din Țara Ungurească și care a viețuit la Roman, lăsînd doi urmași : Gheorghiță, fiul cel mai mare, ce a ajuns vel vornic, și Grigore, mezinul, ce a devenit vel logofăt. Gheorghiță a trăit la Orhei, avînd un singur urmaș, pe Mihai, care a murit într-o luptă la Podu Hoaie, stingîndu-se astfel neamul său. Grigore a trăit la Tecuci, s-a căsătorit cu o fată a Mijii și a avut un băiat, Ion. În anul 1615 Grigore a fost ucis de Ștefan Tomșa la Siret, iar averea i-a fost confiscată. După dispariția tragică a soțului, logofeteasa împreună cu Ion au pribegit în Țara Ungurească, înapoindu-se după un timp în patrie, unde domnia, printr-un act de mărinimie, i-a restituit moșiile avute ca zestre[3]. Fiul său, Ion Mija, a avut descendent pe Mihai Mija cămăraș și a trăit la Hoceni, în ținutul Fălciului. Succesorul său a fost Zaharia Mija mazil, iar acesta la rîndul său, a avut un copil numit Grigore[4], care la bătrînețe a devenit bunicul după tată al scriitorilor Alecu, Dimitrie și Iancu Beldiman.

Spre sfîrșitul secolului trecut, I. Tanoviceanu, realizînd o amplă biografie a vornicului Alecu Beldiman, de fapt cea mai completă pînă astăzi, considera ascendentul familiei pe marele logofăt Nichifor Beldiman, ucis la 1615 de Ștefan Tomșa[5], aserțiune preluată ulterior[6]. Coroborînd însă zestrea scripturală de la înaintași, se constată, surprinzător, că atît vornicul Gheorghiță cît și logofătul Grigorie, nu sînt menționați în documente[7]. Cum genealogia de mai sus a fost redactată de banul Gheorghe Beldiman în 1774, să admitem că, datorită scurgerii timpului, l-a confundat pe Grigore cu Nichifor Beldiman. Apar însă neconcordanțe frapante. Nichifor Beldiman n-a avut un urmaș, ci trei : Maria, căsătorită cu Savin Prăjescu, Toader și Mihăilaș Beldiman[8], care, în ciuda vicisitudinilor, n-au renunțat la numele de familie. După trecerea ur-

---

[1] D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, Editura Academiei R.S. România, 1973, p. 281.

[2] Constandin Sion, *Arhondologia Moldovei*, București, „Minerva", 1973, p. 22—23.

[3] Arh. St. Iași, Colecția *Documente*, XL/VIII.

[4] *Ibidem*, XL/40.

[5] I. Tanoviceanu, *Traducătorul din 1803 al „Menechmilor". Vornicul Alexandru Beldiman*, în „Arhiva", IX, 1898, nr. 3—4, p. 170.

[6] Al. Piru, *Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977, p. 579.

[7] N. Stoicescu, *Lista marilor dregători ai Moldovei (1384—1711)*, în „Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A.D. Xenopol»", Iași, VIII, 1971, p. 401—425.

[8] N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV—XVII*, București, Ed. Enciclop. Rom., 1971, p. 349.

giei abătute asupra lor, Mihăilaş a devenit vornic de poartă şi trăia la 1664[9], iar Toader e menţionat la 1634; apoi, e o certitudine că fata Mijii n-a fost a doua soţie a lui Nichifor, întrucît, în 1642 trăia văduva acestuia, ce se numea Ana Beldimăneasa, fiul său Mihăilaş Beldiman, cît şi Maria „giupîneasa" fostului vornic Savin[10]. Admiţînd că fata Mijii a fost prima soţie a logofătului, de care a divorţat, copilul Ion trebuia să poarte numele tatălui. Ipoteza însă cade, întrucît în 1615 fata Mijii era soţia legitimă a logofătului şi a emigrat după uciderea acestuia. Şi apoi, cum se face că Ion, fiu de logofăt, redobîndind moşiile, n-a obţinut nici un rang boieresc ? O singură concluzie se poate desprinde din suita de neconcordanţe schiţate : că Nichifor Beldiman nu-i ascendentul familiei, cum nici Gheorghiţă şi Grigore, care poate nici n-au existat. Se poate admite însă, că tatăl sau bunicul lui Ion Mija să se fi numit Beldiman — în fond, în documentele epocii apar destule persoane cu acest nume — dar să fi avut o obîrşie mult mai modestă şi nu de logofăt, cum pretindea Gheorghe Beldiman la 1774, făcînd adăugiri fanteziste la arborele său genealogic.

Boierirea Beldimanilor de care ne ocupăm — recunoştea însăşi Gheorghe Beldiman — este neîndoielnic opera lui Constantin Cantemir. Acesta, înainte de domnie, trăind în ţinutul Fălciului, a avut prilejul să cunoască, între alţii şi pe mazilul Zaharia Mija care, presupunem, i-a făcut unele servicii. Drept recunoştinţă, după dobîndirea tronului Moldovei, Cantemir l-a trimis pe Grigore Mija la Ţarigrad, împreună cu fiii săi, unde au învăţat greceşte şi turceşte, iar la înapoierea în patrie, l-a făcut cămăraş, atribuindu-i şi numele de familie Beldiman[11]. Această funcţie o deţinea şi la 1705 cînd Antioh Cantemir îi întărea stăpînirea unor locuri de la Buburuzi şi Vîrtopul lui Frăteiu din ţinutul Fălciu[12]. Ceva mai tîrziu, la 26 iunie 1709, într-un proces pentru nişte locuri din acelaşi ţinut, e menţionat ca fost cămăraş[13]. Dimitrie Cantemir i-a atribuit rangul de logofăt al treilea, cu care apare menţionat într-un document din 21 martie 1711. După deznodămîntul bătăliei de la Stănileşti nu l-a urmat pe Cantemir în exil în Rusia, preferînd să rămînă în patrie[14]. Sînt însă aserţiuni că printre familiile ce l-au însoţit pe cărturarul-voevod s-ar fi numărat şi Beldiman[15]. E posibil, dar numai dacă admitem că e vorba despre alte persoane.

Nicolae Mavrocordat „i-au dat visteria în samă" la 27 aprilie 1713, figurînd cu rangul de vistiernic al doilea[16]. Acelaşi rang îi aparţinea şi la 5 noiembrie 1714, cînd cumpăra jumătate din Cornesti[17], ca, de la 1 martie 1718, în postura de martor, să fie consemnat ca fost vistier. În perioada cît a funcţionat la vistieria ţării s-a căsătorit cu Aniţa, fiica vistiernicului Gheorghiţă[18] În timpul lui Mihail Racoviţă, ca urmare a unor învinuiri, vistiernicul Gheorghiţă a fost călugărit cu forţa şi trimis în surghiun la mănăstirea Putna, unde şi-a găsit sfîrşitul zilelor. Fiii săi au fost întemniţaţi, iar averea lor confiscată. Pentru a nu împărtăşi o soartă similară, Grigore Beldiman şi-a pus zălog moşia, oferind stăpînirii mai multe pungi de bani în schimbul libertăţii. Următorul domn, Grigore Ghica, a eliberat pe feciorii fostului vistier Gheorghiţă, iar pe Beldiman l-a făcut clucer[19].

În timpul domniei lui Constantin Mavrocordat (1733—1735), s-au stins din viaţă atît Grigore Beldiman cît şi soţia sa Aniţa, lăsînd patru urmaşi : Constantin, ce a murit tînăr[20],

---

[9] *Catalogul documentelor moldoveneşti din arhiva istorică centrală a statului*, Bucureşti, 1968, vol. III, nr. 1 035, p. 231. La 3 august 1665 Mihalaşco Beldiman şi Constantin Beldiman, feciorul lui Toader, vindeau părţi de moşii din ţinutul Trotuş („Uricarul", X, p. 230).

[10] *Ibidem*, vol. II, Bucureşti, 1959, nr. 1 008, p. 214, 169 („Uricarul", X, p. 169).

[11] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, XL/40.

[12] *Catalogul documentelor moldoveneşti...*, vol. V, nr. 453, p. 120.

[13] *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor, XLIX—LIII, 1938—1942*, Bucureşti, 1944, p. 156.

[14] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, XL/40.

[15] Gh. Bezviconi, *Boierimea Moldovei dintre Prut şi Nistru*, vol. II, p. 177, nota 2.

[16] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, XL/40 ; *Catalogul documentelor moldoveneşti...*, V. nr. 1 161, p. 313.

[17] *Ibidem*, nr. 1 273, p. 348.

[18] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, XL/40.

[19] *Ibidem*. E discutabil totuşi dacă a fost clucer, întrucît după moarte, documentele reţin funcţia de vistiernic al doilea (*ibidem*, XL/27 şi 32). Tanoviceanu opina că ar fi fost clucer (*op. cit.*, p. 170).

[20] Un „Constantin Beldiman şi brat ego" (şi fratele său) alături de „o samă de mazili şi ruptaşi" erau scutiţi la 20 ianuarie 1764 (N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 86).

Ioniţă, ce a murit la Cernăuţi[21], Gheorghe şi Andrei[22], ce erau în viaţă în anul 1774. După cum nota Gheorghe Beldiman în acel an, atît el cît şi fraţii săi au beneficiat de generozitatea lui Grigore Ghica în cea de-a doua sa domnie (1735—1741), fiind luaţi la curte sau trimişi la Constantinopol, ca şi în Ţara Românească, „unde au slujit domnilor cu dreptate“ [23].

Dintre toţi fraţii, Gheorghe Beldiman, tatăl scriitorilor cu acelaşi nume, a reuşit cea mai considerabilă ascensiune în viaţa politică. Astfel, la 11 noiembrie 1756 era şatrar şi ispravnic de Fălciu, calitate în care i se poruncea să pună în drepturile ce i se cuveneau pe sulgerul C. Jora asupra moşiei care-i aparţinea, Crăciuneşti[24]. La 4 iunie 1757, ca biv vel sulger deţinea funcţia de ispravnic de Fălciu, ocupînd acelaşi post şi-n anul 1759[25]. La 10 mai 1762, tot la isprăvnicia Fălciului îi adresau o plîngere un ruptaş şi un monah din Huşi[26]. În anul 1762, la 6 iulie, în calitate de această dată de ispravnic la Iaşi, domnitorul îi încredinţa misiunea să hotărnicească o moşie[27]. Tot în acelaşi an banul Vasile Costache îi făcea o danie pentru fiul său Alexandru[28] — viitorul scriitor — poate în calitate de naş. Într-o scutire ce-i era acordată la 20 ianuarie 1764 era menţionat ca stolnic, ocupînd şi funcţia de ispravnic, nu se spune unde[29]. La 22 aprilie 1765, ca vel ban, apela la căminarul Ştefan să hotărnicească moşia Pietrosul[30]. Apogeul carierei sale e înregistrat la 24 ianuarie 1774 cînd, bănuim, drept recompensă că s-a situat în tabăra filorusă, i s-a oferit un loc în Divanul Moldovei[31].

La 20 mai 1786 era biv vel ban şi, împreună cu starostele Grigoraş, îndeplinea funcţia de ispravnic de Soroca[32], iar la 6 iunie acelaşi an ambilor li se încredinţase sarcina să hotărnicească Slobozia Bălţilor[33] În ianuarie 1783 era ban, un document reţinîndu-i numele în ipostaza de martor la vînzarea unei părţi a moşiei Marcoviceni[34]. La 25 mai 1790 era vornic şi-şi redacta diata, lăsînd averea fiilor săi : Alexandru, Iancu, Filip[35] şi Dumitrache[36]. Aceşti copii au provenit

---

[21] Un Ioniţă Beldiman apare la 17 iulie 1751 ca vistiernic. La 14 dec. 1759 era biv vel căpitan, iar la 5 iunie 1760 căpitan judecător al ţinutului Cernăuţi (Th. Bălan, *Documente bucovinene*, vol. IV, p. 102 ; vol. V, p. 203, 78, 147, 203, 216). În anii 1763 şi 1768 e numit să hotărnicească diverse moşii din ţinutul Cernăuţi (N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 190, 191, 198, 199). Ultima oară e menţionat tot biv vel căpitan, la 21 iulie 1768 (Th. Bălan, *op. cit.*, vol. V. p. 213).

[22] Andrei Beldiman era biv vtori postelnic la 12 martie 1755, cînd i se întăreau nişte locuri în Şişcani, ţin. Fălciu. (*Documente privind relaţiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. II. *Moldova*, Bucureşti, Editura Academiei R.S. România, 1966, nr. 298, p. 318). La 20 ianuarie 1764, cînd i se scuteau de dări 200 stupi, era comis (N. Iorga, *op. cit.*, vol. II, p. 95, 97). La 15 ianuarie 1780 era stolnic şi epitrop al schitului Hadimbu (*Documente privind relaţiile agrare...*, nr. 498, p. 494). La 1792 era biv vel stolnic (Th. Bălan, *op. cit.*, vol. III, p. 202). În fine, trăia şi la 25 dec. 1797 cînd depunea mărturie pentru nişte părţi de moşie din Budeşti (ţin. Cîrligătura) (Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, p. 402/337).

[23] *Ibidem*, XL/40.

[24] *Ispisoace şi zapise*, vol. V, p. I-a, p. 158.

[25] *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiilor, 1938—1942*, Bucureşti 1944, p. 162.

[26] N. Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 570.

[27] *Ibidem*, p. 460.

[28] *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor*, 1938—1942, p. 163.

[29] N. Iorga, *op. cit.*, vol. II, p. 95.

[30] *Ispisoace şi zapise*, vol. VI, p. I, p. 33—34.

[31] *Documente privind relaţiile agrare...*, nr. 460, p. 460.

[32] *Ispisoace şi zapise*, vol. VI, p. II-a, P. 34.

[33] *Ibidem*, p. 31.

[34] *Ibidem*, vol. V, p. I-a, p. 109.

[35] Acest Filip se pare că a îmbrăcat rasă monahală, la 20 noiembrie 1793, numindu-se părintele Filaret Beldiman (Biblioteca Academiei *Creşterea colecţiunilor...*, 1944, p. 173). La 28 noiembrie 1805 dăruia fratelui său Dimitrie părţile sale din ţinutul Fălciu (*ibidem*, p. 180). Aşadar, Filip şi Filaret sînt una şi aceeaşi persoană, în caz contrar trebuind să apară ambii ca moştenitori ai vornicului Gh. Beldiman. La 27 ianuarie 1812 Filaret Beldiman era arhimandrit şi egumen al mănăstirii Slatina (I. Bianu, *Catalogul manuscriselor româneşti*, vol. II, p. 278—279). În fine, la 4 mai 1831 arhiereul Filaret Beldiman Apamias (posibil aceeaşi persoană cu antecedentul) era cooptat în Adunarea de revizie a Moldovei (Ioan C. Filitti, *Principatele române de la 1828 la 1834. Ocupaţia rusească şi Regulamentul organic*, Bucureşti, Institutul de arte grafice Bucovina, 1934, p. 94).

[36] *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor, XLVIII, 1937*, Bucureşti, 1942, p. 79, V-79.

din a doua căsătorie a sa cu Mărioţa, fata vămeşoaiei lui Lefter, grec ţarigrădean, soră cu Frusinica, soţia lui Enachi Kogălniceanu[37]. Iniţial a fost căsătorit cu fata paharnicului Iordachi Costache, cuplul neavînd urmaşi. Gheorghe Beldiman mai este menţionat ca vornic de aprozi la 20 noiembrie 1790[38], precum şi în anul următor, la 12 ianuarie, cînd era în proces cu sătenii din Şişcani[39]. S-ar deduce că s-a stins din viaţă după această dată.

Fiul său Dimitrie reţine atenţia nu prin rangurile dobîndite, nu prin funcţiile încredinţate, ci prin aceea că, scriind împreună cu C. Conachi şi N. Dimachi pamfletul teatral *Comedia banului Constandin Canta ce-i zîc Căbujan şi cavaler Cucoşu*, poate fi considerat drept unul din primii noştri dramaturgi.

Cum am văzut, Dimitrie era cel de-al patrulea — mezinul — lui Gheorghe Beldiman. Cum Alexandru, fiul cel mai mare s-a născut la 1760, admiţînd că fiecare s-a născut la interval de 2 ani, ar rezulta că a văzut lumina zilei în 1766 iar dacă, admitem intervalul de 3 ani ar rezulta anul 1772, drept care încercînd o medie, presupunem că s-a născut pe la 1770. Ştiinţa de carte e posibil s-o fi dobîndit, după moda vremii, iniţial în familie, de la vreun dascăl plătit sau chiar de la unul din fraţii mai mari, iar ulterior la Academia domnească. Intrarea sa în viaţa politică e semnalată la 5 septembrie 1797 — nefiind exclusă posibilitatea şi a unei date anterioare — cînd paharnic fiind, elibera carte de judecată în disputa dintre Vasile Buţuică şi Vasile Neculai Mancaş, pentru o parte din Doljeşti[40]. În urma unei plîngeri adresate domnici, la 13 iunie 1803, ispravnicul Fălciului şi Meletie, episcopul de Huşi, primeau dispoziţia să soluţioneze pricina dintre Dimitrie Beldiman ce era stolnic şi răzeşii din Şişcani pentru nişte pămînturi. Cum au acţionat cei doi nu se poate estima, dar litigiul nu fusese stins nici în luna iulie, cînd stolnicul iarăşi se adresa domniei[41]. În octombrie 1803 Dimitrie apare tot cu rang de stolnic iar doi ani mai tîrziu, la 18 martie 1805 era ispravnic al ţinutului Herţii, avînd coleg pe biv vel serdarul Zisu[42]. În timpul războiului din 1806—1812, după cum singur mărturisea mai tîrziu, a îndeplinit diferite însărcinări derivate din ocupaţia Moldovei de către trupele ţariste[43]. Categoric că a fost răsplătit pentru serviciile aduse, una din recompense fiindu-i acordarea funcţiei de ispravnic al ţinutului Roman, în intervalul de la 15 iunie 1809 la 1 mai 1810[44]. În acelaşi an, la 9 septembrie, se învoia cu răzeşii din Hoceni pentru 100 stînjeni cumpăraţi de la ei, suprafaţă situată în partea de jos a moşiei[45]. La 10 august 1811 a primit însărcinarea de a delimita părţile din moşia Muncelu (ţinutul Roman) ce aparţineau urmaşilor logofătului Mihai Sturdza[46]. La începutul primăverii anului 1813 purta rang de mare ban, fiind numit, la 4 martie, împreună cu marele vornic Manolachi Dimachi — tatăl scriitorului — să hotărnicească proprietăţile bisericii Talpalari din Iaşi[47]. Se bucură apoi de onoarea de a fi membru în Divanul Moldovei, după cum ne dezvăluie un document din 25 martie 1813[48], cinste ce-o avea şi la 15 septembrie 1814[49]. După acest apogeu, înregistrăm în preocupările sale activităţi mai mărunte. Astfel, la 21 aprilie 1814 se judeca pentru 100 fălci cu răzeşii din Hoceni, imputîndu-i-se de aceştia că suprafaţa respectivă ar fi vîndut-o unor rude[50]. Dacă şi la 15 ianuarie 1815 era ban[51], în decembrie, acelaşi an, figurează cu rangul de spătar[52]. Condica vistieriei Moldovei din 1816 îl prezintă ca proprietar al moşiilor Hoceni şi Cîşla din ţinutul Fălciului[53], adică rangul era impozant, nu însă şi averea.

---

[37] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, XL/40.

[38] I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 171.

[39] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, XL/40; *Acad. Rom., Creşterea colecţiunilor, XLIX—LIII, 1938—1942*, Bucureşti, 1944, p. 172.

[40] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, p. 408/64.

[41] *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor, XLVIII—LIII, 1938—1942*, Bucureşti, p. 178.

[42] „Uricarul", VII, p. 383; *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor. 1930—1932*, Bucureşti, p. 175, doc. 221—CLXXXIX.

[43] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, XL/50.

[44] „Arhivele Basarabiei", VI, nr. 1, 1934, p. 109.

[45] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, p. 414/234.

[46] *Ibidem*, p. 429/68.

[47] *Ibidem*, p. 504/58.

[48] „Uricarul", VII, p. 91.

[49] Gh. Bezviconi, *op. cit.*, 1940, p. 63.

[50] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, p. 414/242.

[51] *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor...*, 1944, p. 189.

[52] „Uricarul", X, p. 260.

[53] Corneliu Istrati, *Condica Visteriei Moldovei din anul 1816*, Iaşi, Editura Academiei R.S. România, 1979, p. 84.

Din porunca domniei, la 20 iunie 1817 realiza hotărnicia moşiei Hărmăneşti din ţinutul Neamţ, proprietatea comisului Ilie Roset[54]. Consemnăm că rang de spătar avea şi la 15 martie 1818 ca, în martie 1823, să fie postelnic[55].

Înălţat la rang de vornic în timpul domniei lui Ioniţă Sandu Sturdza (1822—1828), apare ca mare vornic, membru al Divanului ţării, în anul 1826[56]. În acelaşi an, la începutul lui ianuarie, trecea în eternitate fratele său mai mare, Alexandru, fapt ce l-a afectat profund, încît scria la 6 ianuarie : „sînt zălud şi ameţit de boală şi în sfîrşit de moartea prea iubitului meu frate şi părinte vornicul Alecu Beldiman“ [57].

În iunie 1825 ca mare vornic al Ţării de Sus, primea însărcinarea, cu inginerul Kinel, să stîlpească moşiile Roşiori (Neamţ) şi Popeşti (Roman) ale banului Şt. Hermeziu, iar la 28 aprilie 1828 comunica inginerului respectiv cum să execute hotărnicirea moşiilor Simioneşti şi Roşiori[58].

La 7 februarie 1828 a semnat împreună cu alţi boieri anaforaua pentru mănăstirile închinate[59].

La 29 ianuarie 1829 era însărcinat de Divan să efectueze un transport de cherestea pentru construirea podului de peste Hîrşova. A preferat să ceară păsuire de la Minciaki, acuzînd bătrîneţile, efectele nefaste ale reumatismului şi nepriceperea[60]. Locuinţa sa rămînea însă deschisă elitei forţelor de ocupaţie. Dovadă, în vara aceluiaşi an, în iunie, în locuinţa sa a găzduit emisarul ţarist Mihailovski-Danilovski ce nota în jurnalul său că fiii gazdei erau tineri cultivaţi[61].

Deşi în vîrstă, la 24 mai 1830 era în Divanul Moldovei, împreună cu vornicul N. Dimachi şi I. Greceanu[62]. Dacă în anul 1830 era deci în viaţă[63], în 1832 soţia sa, vorniceasa Smaranda Beldiman, apare ca văduvă, beneficiind de dreptul la 40 de scutelnici[64]. Ar rezulta că s-a stins din viaţă în anul 1831. De altfel, un document ce pare a fi datat 5 iunie 1831, cuprinde împărţirea averii de către vorniceasa Smaranda. Fiului ei, spătarul Gheorghe Beldiman, i s-au oferit moşiile Hoceni (Fălciu) şi Cîrniceni (Iaşi), via de la Huşi şi Vişan şi drepturile asupra moşiei Nempăuţi cu condiţia să-i acorde anual 200 galbeni, iar fiicei, Mărioara căsătorită Miclescu, i se lăsa casa din Iaşi, dată ca zestre[65]. Fiul său, Gheorghe, s-a căsătorit la 8 mai 1832 cu Ecaterina (Catinca), fiica vornicului Neculai Dimachi[66].

Vorniceasa Smaranda Beldiman trăia încă în 1835 cînd solicita Sfatului Administrativ aprobarea de a ţine săptămînal, duminica, zi de tîrg la moşia sa Hoceni[67].

Uitat de contemporani şi de posteritate, Dimitrie Beldiman a fost adus în atenţia cititorilor prin publicarea piesei la care a fost coautor, în „Convorbiri literare“ din 1903, lucrarea cunoscînd apoi şi alte reeditări. Trasînd cîteva coordonate ale vieţii sale, am intenţionat să aducem un licăr de lumină despre unul din întîii noştri dramaturgi.

---

[54] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, p. 549/IX.

[55] *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor...*, 1944, p. 192, 196.

[56] *Documente privitoare la istoria economică a României. Oraşe şi tîrguri, Moldova*, II, Bucureşti, DGAS, 1960, p. 115, 124.

[57] I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 175.

[58] *Colecţia de documente de la Arhivele statului Bacău, 1424—1848. Inventare arhivistice*, 7, Bucureşti, DGAS, 1976, P. 264, 266.

[59] „Uricarul“, VII, p. 117.

[60] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, XL/50.

[61] Gh. Bezviconi, *Călători ruşi în Moldova şi Muntenia*, Bucureşti, 1947, p. 265—266.

[62] *Surete şi izvoade*, XVII, p. 174.

[63] „*Analele parlamentare ale României*“, t. IV, partea a II-a, Bucureşti, 1894, p. 537.

[64] *Ibidem*, t. III, partea a II-a, Bucureşti, 1893, p. 257.

[65] Biblioteca Academiei, *Documente*, 40—CCXXIX.

[66] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, XXVII/23. În anul 1865 el semna o lucrare „Gh. Beldiman logofăt“ (N. Iorga, *Studii şi documente*, XVI, p. 274).

[67] *Documente privitoare la istoria economică...*, p. 197—8.

ALEXANDRU HRISOVERGHI

Datorăm lui C. Negruzzi[1] şi, îndeosebi, lui Mihail Kogălniceanu[2] prezentarea unor bogate date şi fapte biografice despre Alexandru Hrisoverghi şi familia sa, fond informativ care ulterior a fost preluat total sau în parte şi prezentat, fie în diferite sinteze de istoria literaturii, fie în presă.[3] N-a lipsit, tangenţial, nici aportul unor istorici ca O.G. Lecca[4] şi Gh. Bezviconi[5] spre exemplu, materializat în scurte note genealogice, sau evocarea vieţii romanţate a poetului de către Theodor Răşcanu.[6] Ceea ce ne reţine atenţia la aproape un secol şi jumătate de la trecerea lui în eternitate nu este atît opera care, încărcată de patina timpului, a fost de altminteri pertinent analizată în multiple intervenţii, relevîndu-i-se atît virtuţile cît şi neîmplinirile ei, îndeosebi, versiunile generate de moartea prematură a autorului. Penuria informativă nu permite însă departajarea strictă a adevărului de legendă, ci doar avansarea unor ipoteze şi reliefarea cîtorva amănunte genealogice despre familia poetului.

În tradiţia familiei se considera că boierii Hrisoverghi erau de sorginte greacă, de spiţă domnească, opinie reţinută ca atare de Dimitrie Cantemir.[7] Paharnicul Sion, investigînd trecutul boierimii moldovene, ajungea la concluzia că Hrisoverghii erau descendenţi de patriarh izgonit din Fanar[8], în timp ce sondaje mai recente (N. Stoicescu) contestă că originea acestei familii ar fi fost princiară.[9] Dacă deocamdată lipsesc probele indubitabile spre a întări sau nega pretinsa origine a Hrisoverghilor, cert e că atestarea lor documentară în Moldova e încă din secolul al XVI-lea, din vremea lui Petru Şchiopu.[10] În pofida acestei vechimi, din mijlocul lor nu s-au ridicat personalităţi politice proeminente care, prin rolul marcat în viaţa politică, să justifice pretenţiile unei ilustre origini. Bunăoară, la 9 iunie 1602 era pîrcălab de Neamţ un Nicolae Hrisoverghi.[11] Alt demnitar de vază din familie e semnalat abia pe la 1700 în persoana comisului Manolachi Hrisoverghi, ginerele spătarului Chiriac Sturza,[12] căsătorit cu fiica acestuia, Anastasia[13]. Ultima oară, Manolachi e menţionat la 21 martie 1737 cu rang de biv vel stolnic, dată cînd nu mai era în viaţă şi cînd urmaşii Maria, Neculai, Mihălache, Constantin şi Safta,[14] împart moştenirea părinţilor. Dintre ei, Mihălache e menţionat la 19 aprilie 1722, cînd deţinea proprietăţi în Mîndreşti şi în alte localităţi, deci era major şi-şi întemeiase un cămin.[15] Neculai Hrisoverghi era şatrar la 13 aprilie 1737[16] şi biv vel şatrar la 1 iulie 1738.[17] Între descendenţii

---

[1] A. Dumas, *Antoni*, dramă în cinci acte, tradusă în româneşte de Al. Hrisoverghi, Bucureşti, Tipografia lui Eliade, 1837, p. 1—3.

[2] *Poezii a lui A. Hrisoverghi*, ediţie completă, Iaşii, la Cantora Foaiei Săteşti, 1843, p. X şi urm.

[3] Vezi biografia realizată de Mihai Popescu, în „Adevărul literar şi artistic", XVIII, nr. 861, din 6 iunie 1937, p. 5. O bibliografie completă în *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, Bucureşti, Editura Academiei R.S. România, 1980, Sub voce.

[4] Octav George Lecca, *Familiile boereşti române, istoric şi genealogic*, Bucureşti, 1899, p. 274.

[5] Gh. Bezviconi, *Boierimea Moldovei dintre Prut şi Nistru*, Bucureşti, vol. II, 1943, p. 42.

[6] Theodor Răşcanu, *Fermecătorul Hrisoverghi*, Bucureşti, Editura Contemporană, 1943, 425 p.

[7] D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Bucureşti, Editura Academiei R.S. România, 1973, p. 283.

[8] Constandin Sion, *Arhondologia Moldovei*, Bucureşti, „Minerva", 1973, Sub voce.

[9] D. Cantemir, *op. cit.*, p. 291, nota 40.

[10] N. Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova*, sec. XIV—XVII, Bucureşti, Ed. encicl. rom., 1971, Sub voce.

[11] „Uricarul", XVIII, p. 487; N. Stoicescu, *Lista marilor dregători ai Moldovei (sec. XIV—XVII)*, în „Anuarul institutului de istorie şi arheologie «A.D. Xenopol»", Iaşi, t. XIII, 1971, p. 411.

[12] I. Antonovici, *Documente bîrlădene*, vol. II, p. 331.

[13] Gh. Bezviconi, *op. cit.*, p. 42. Amănunte despre el la N. Stoicescu, *Dicţionarul....*, p. 408—409.

[14] Aurel V. Sava, *Documente privitoare la tîrgul şi ţinutul Orheiului*, Bucureşti, 1944, p. 207; *Creşterea colecţiunilor Academiei Române*, XVI, 1910, oct.—dec., Bucureşti, 1911, p. 280, doc. 35—CXXX.

[15] *Ibidem*, doc. 27—CXXXII.

[16] *Ibidem*, doc. 16—CXXXII.

[17] *Ibidem*, p. 281, doc. 66—CXXX.

comisului Hrisoverghi de la 1700 apar, probabil ca nepoţi, fără însă a li se putea stabili riguros filiaţia, la 2 ianuarie 1750 vel stolnicul Manolachi Hrisoverghi[18], iar la 19 martie 1763, stolnicul Ianache Hrisoverghi[19] — bunicul dinspre tată al poetului. Prin 1772, Manolache era medelnicer, proprietar al satelor Caşoteşti (Neamţ) şi Cozmeşti (Tecuci).[20] La 2 decembrie 1773, era ban[21] Ascensiunea sa a ajuns pînă la rangul de spătar, îndeplinind funcţia de ispravnic de Bacău[22]. A fost căsătorit cu Ilinca, fiica lui Constantin Rosetti[23], iar ulterior cu sora pitarului Teodor. Balş.[24] S-a stins din viaţă înainte de 21 martie 1794.[25]

Ianachi Hrisoverghi n-a mai dobîndit alt rang în afară de cel de stolnic pînă la sfîrşitul vieţii. La 30 mai 1800 era încă în viaţă[26], dar nu mai trăia la 24 noiembrie 1804,[27] cînd e menţionat, totuşi, ca spătar. Stolnicul Ianachi era la 1772 proprietar al moşiilor Ichimăuţi (Orhei), Negreşti şi Olari (Vaslui).[28] Căsătorit cu Ancuţa Callimachi, a avut mai mulţi copii : Alexandru — ajuns spătar, Grigoraş — medelnicer, Nicolai — tatăl poetului, ce a dobîndit rangul de mare vornic,[29] precum şi două fete — Zmaranda, căsătorită la 17 martie 1783 cu paharnicul Iordachi Lazu şi rămasă văduvă către 1800[30], şi Mărioara (Maria), măritată în anul 1798 cu paharnicul Răducanu Rosetti.[31]

Naşterea lui Nicolae Hrisoverghi poate fi plasată în jurul anului 1750. La 24 august 1794 deja intrase pe arena politică, fiind, ca biv vel medelnicer, împreună cu biv vel banul Ştefan Sturza, ispravnic al ţinutului Tecuci. La 12 iulie 1800 era fost mare medelnicer, iar în 1803 era consemnat ca biv vel căminar.[32] Cariera sa politică a cunoscut însă ascensiunea îndeosebi după 1806. Astfel, în 1807 a fost înălţat spătar de Constantin Ipsilanti.[33] În anul 1808, în intervalul 20 iunie—22 decembrie, a fost „depotat", adică reprezentant al Moldovei la „lagărul preastrălucitului cneaz Prozorovski", funcţie onorată cu suma de 400 lei lunar.[34] În anul 1810 era ban[35],

---

[18] *Creşterea Colecţiunilor în anul 1907*, Bucureşti, 1907, p. 44, col. 2.

[19] N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol. II, p. 83 ; Gh. Ghibănescu, *O pagină din istoria finanţelor Moldovei, Sama visteriei Moldovei din 1763*, extras din „Ioan Neculce", fasc. 5, Iaşi, Tipografia „Lumina Moldovei" 1925, p. 3.

[20] *Moldova în epoca feudalismului*, Chişinău, vol. VII, partea I-a, 1975, p. 45, 209.

[21] *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor*, XVI, 1910, oct.—dec., Bucureşti, 1911, p. 285, doc. 35—CXXXII.

[22] *Ibidem*, p. 291, doc. 85—CXXXII.

[23] *Ibidem*, p. 297, doc. 65—CXXV ; R. Rosetti, *Familia Roselti*, Bucureşti, Editura „Monitorul oficial", vol. I, 1938, p. 80, 107.

[24] *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor*, XVI, 1910, oct.—dec., p. 291, doc. 85—CXXXII.

[25] *Ibidem*, doc. 106—CXXX.

[26] Aurel V. Sava, *op. cit.*, p. 372.

[27] Visarion Puiu ş.a., *Documente din Basarabia*, Chişinău, „Cartea românească", 1928, p. 224.

[28] *Moldova în epoca feudalismului*, Chişinău, 1975, vol. VII, Partea I-a, p. 82, 174, 181

[29] Aurel V. Sava, *op. cit.*, p. 373.

[30] *Ibidem*, p. 371.

[31] *Ibidem*, R. Rosetti, *op. cit.*, p. 112. Alexandru era stolnic la 1800 („Uricarul", VII, p. 365, 383) ; în 1820 era spătar (*Surete şi izvoade*, vol. XV, p. 242, 243), dar în 1827 nu mai era în viaţă („Uricarul", VII, p. 163) ; Grigoraş era sulger în 1803 (*Surete şi izvoade*, XV, p. 218). Ajuns între timp ban, la 13 ianuarie 1823 era făcut postelnic (*Surete şi izvoade*, X, p. 265). La 19 iulie 1825, un Gheorghe Hrisoverghi — probabil acest Grigoraş — scria unui nepot că a intrat în cinul călugăresc (*Biblioteca Academiei, Creşterea colecţiunilor*, XVIII, 1911, apr.—sept., Bucureşti, 1911, p. 156, doc. 184—CXXXV). Mama lor, Ancuţa spătăreasa, trăia la 29 mai 1823 (*Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor*, XX, ian.—sept. 1912, p. 145, doc. 166—CXLIII).

[32] Soţia sa mărturisea că a trăit „pînă la vîrsta de 70 de ani aproape" solicitînd, pentru slujbele îndeplinite, în 1851 şi 1855, pensia cuvenită (Arh. St. Iaşi., Secretariatul de Stat al Moldovei, dosar 1870, f. 235). Afirmaţia e vădit îndoielnică, deoarece ar însemna că din cei patru copii, primul l-ar fi avut la vîrsta de 59 de ani, iar ultimul la 64 de ani. Greu de admis (*Documente privind relaţiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. II, *Moldova*, Editura Academiei R.S. România, 1966, p. 599 ; *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor* 1920—1932, p. 171, doc. 220—CLXXXIX Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, p. 418/169).

[33] R. Rosetti, *Arhiva senatorilor din Chişinău*, în „Analele Academiei Române", Mem. Secţ. ist., S. II, XXXII, 1909—1910, extras, p. 58.

[34] „Arhivele Basarabiei", II, nr. 1, 1930, p. 70.

[35] R. Rosetti, *op. cit.*, p. 58.

iar în anul următor apare ca vornic. E limpede că a ştiut să profite plenar de regimul instaurat în ţară de trupele de ocupaţie. În această vreme n-a dobîndit numai ranguri, ci a reuşit să-şi amplifice şi starea materială, de vreme ce, la 24 septembrie 1811 putea să-şi permită să cumpere la mezat moşia Cişla (Fălciu), achitînd importanta sumă de 12 000 lei.[36] Cert e însă că avea şi veleităţi de cămătar, dacă în acelaşi an primea, împreună cu D. Negruţ — tatăl scriitorului — suma de 15 000 lei de la Nicolae Dimachi,[37] sumă destinată plasării în vreo afacere considerată de cei doi ca rentabilă. Din anul 1814 şi pînă în 1816 figurează ca membru al Divanului Moldovei[38], fiind singurul Hrisoverghi cooptat de-a lungul timpului în acest organism. Se cunoaşte în general situaţia sa materială din anul 1816. În afară de două dughene din piatră situate în Botoşani, pe care le vînduse însă armeanului Carabet Bolfosu[39], avea satele : Negreşti (Vaslui), Vlădeni (Iaşi) şi o parte din Găiceana (Tecuci)[40]. La 9 mai 1818 lua în arendă, pe bază de contract pentru un an (1 iunie 1818—1 iunie 1819) căsăpiile din oraşul Iaşi.[41] Afacerea a rămas nerealizată în parte căci, la scurt timp, vornicul Hrisoverghi s-a stins din viaţă. Graţie însemnărilor lui Dinu Negruţ, ştim că trăia în iulie 1818, dar nu mai era în viaţă la 15 ianuarie 1819[42], decesul survenind în acest interval de timp, posibil chiar la sfîrşitul lui iulie 1818, vornicul lăsînd urmaşilor obligaţia de a onora numeroase datorii contractate în intervalul 1816—1818.[43]

Mama poetului a fost Elena Rosetti, născută la 23 mai 1790, fiica lui Iordachi Rosetti şi a Ecaterinei lui Gavriliţă Catargi[44]. S-a căsătorit cu Nicolae Hrisoverghi prin 1808 sau 1809.[45] În 1855 era încă în viaţă.[46]

Se cunosc mai mulţi descendenţi ai lui Nicolae Hrisoverghi. Între aceştia este plasat spătarul Vasile Hrisoverghi, ce era comis în mai 1820[47] şi vornic în 1825, fiind căsătorit cu Elenca, fiica logofătului Constantin Catargiu.[48] Trăia în 1836 căci, în perioada 1—15 martie a aceluiaşi an, avea proces cu casa răposatului paharnic Dinu Negruţ pentru suma de 6 386 lei.[49] Acest Vasile nu putea fi însă fiul Elenei Rosetti, căci însemna ca, la 11—12 ani (în 1820 cum am arătat) să fi avut rang de comis, ceea ce e absurd. Pe de altă parte, Costache Negruzzi i-a ignorat prezenţa, consemnînd că, la un moment dat, Alexandru Hrisoverghi a rămas unicul sprijin al mamei sale şi al fratelui mai mic. Filiaţia însă poat fi admisă, acceptînd că Vasile s-a născut dintr-o primă căsătorie a lui Nicolae Hrisoverghi, Elena Rosetti fiind de fapt cea de a doua soţie a sa. Cu Elena Hrisoverghi a adus pe lume patru copii : doi ce s-au stins prematur, prin 1829, Nicolae născut în 1811[50], după aserţiunea lui Kogălniceanu la 27 februarie[51], şi Manolache — născut pe la 1814.[52] La 9 februarie 1852 Emanoil (Manolache) era agă şi demisionase din postul de vornic de aprozi, fiind succedat de T. Răşcanu.[53]

---

[36] C.C. Giurescu, *Contribuţiuni la studiul originilor şi dezvoltării burgheziei române pînă la 1848*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972, p. 176.

[37] *Ibidem*, nota 48.

[38] Gh. Bezviconi, *op. cit.*, vol. I, 1940, p. 63, 79, 92, 95.

[39] *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor*, XIV, ian.—mart., 1910, Bucureşti, 1910, p. 51, doc. 116—CIX.

[40] Corneliu Istrati, *Condica vistieriei Moldovei din anul 1816*, Iaşi, Editura Academiei, R.S. România, 1979, p. 46, 76, 110.

[41] N. Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 550.

[42] *Biblioteca Academiei. Creşterea colecţiunilor*, XVIII, apr.—sept. 1911, Bucureşti, 1911, p. 151, doc. 20—CXXXVI.

[43] *Ibidem*, doc. 23—CXXXVI ; „Buletinul Comisiei istorice a României", VIII, Bucureşti, 1929, p. 117—118.

[44] R. Rosetti, *Familia Rosetti*, vol. I, p. 126.

[45] Constandin Sion, *op. cit.*, p. 300, nota 90.

[46] Arh. St. Iaşi, Secretariatul de Stat al Moldovei, dosar 1870, f. 235.

[47] *Biblioteca Academiei, Creşterea colecţiunilor*, XVIII, 1911, apr.—sept., Bucureşti, p. 155, doc. 181—CXXV ; *Surete şi izvoade*, XV, p. 243 — în mai 1820 era comis. Gh. Bezviconi, *op. cit.*, vol. II, p. 42.

[48] *Ibidem*, XVII, 1911, ian.—mart., Bucureşti, 1911, p. 156, doc. 184—CXXXV. Vasile era nepotul lui Ghenadie Hrisoverghi.

[49] „Buletin, foaie oficială", IV, nr. 14, din 16 feb. 1836, p. 83, col. 1, nr. 74.

[50] Arh. St. Iaşi, Colecţia de stare civilă, Inventar 617, Morţi, 1809—1865, nr. 1 930.

[51] Al. Hrisoverghi, *op. cit.*, p. X.

[52] „Monitorul, jurnal oficial al Principatelor unite române", nr. 1, din 2 ian. 1863, p. 2. Atunci era în etate de 48 ani.

[53] *Surete şi izvoade*, vol. X, p. 389.

La vîrsta de 10 ani, în 1821, Alexandru Hrisoverghi s-a refugiat împreună cu familia la Chişinău, unde a locuit pînă în 1824, interval d timp valorificat prin iniţierea în greaca veche, sub îndrumarea dascălului Constantin. Înapoiat la Iaşi, în 1824, s-a înscris în toamna aceluiaşi an la pensionul preotului Singhel, frecventîndu-l pînă în anul 1827. Din 1827 şi pînă în 1829 s-a numărat printre elevii pensionului Mouton, asimilînd cunoştinţe de istorie, geografie, literatură, franceză şi germană, incluse în programa şcolii respective. În 1829, ca urmare a unor dificultăţi materiale, cît şi a decesului timpuriu a doi fraţi, a fost constrîns să se retragă din pension, continuîndu-şi totuşi instruirea în particular cu profesorul Franguli, prin intermediul căruia descoperă poezia lui André Chénier, ce-i va înrîuri viitoarele creaţii.[54] În entuziasmul general declanşat de reînfiinţarea armatei naţionale, Hrisoverghi, ca şi alţi tineri animaţi de un sincer patriotism, s-a decis să îmbrăţişeze cariera armelor, la 11 septembrie 1830 fiind praporcic în divizionul de cavalerie aflat sub comanda agăi Iordachi Costachi Lăţescu şi avînd colegi pe Neculai Iamandi, Petrachi Codreanu, Alecu Guriţă şi Grigori Leon.[55] Fie c-a fost decepţionat de viaţa ostăşească, fie că i-au impus, aşa cum mărturisea ulterior, „casnicile pricini şi interesuri, precum şi starea sănătăţii", s-a retras din armată în anul 1832. În 1833 călătoreşte la Adrianopol, iar în 1834 publică poeziile *Odă ruinelor Cetăţii Neamţ* şi *Odă la venirea domnului ţării*, care i-au adus oarecare notorietate în capitala Moldovei.[56] La 1 august 1834 se adresează hatmanului miliţiei Moldovei, solicitînd reprimirea în armată, cerere avizată favorabil la 9 august[57] fiind reintegrat în cavalerie de la 16 august 1834. Numit apoi aghiotant domnesc (la 24 decembrie 1834), este avansat căpitan la 1 ianuarie 1836. Contractînd o puternică răceală la un bal mascat organizat în februarie 1836, starea sănătăţii i s-a agravat şi fiindcă a fost trimis în aceeaşi vreme într-o misiune la Pribeşti. Sfătuit de medici să plece în străinătate, la 2 iunie 1836 porneşte spre Viena în compania fratelui său Manolache şi de aici la Ischia. Cura balneară recomandat de medicii vienezi nu i-a adus nici vindecarea şi nici măcar ameliorarea speratâ, dimpotrivă, înapoiat la Iaşi a căzut la pat, nemaiputîndu-şi reveni.[58] După o lungă suferinţă, în care spiritul i-a rămas permanent lucid, s-a stins din viaţă la 9 martie 1837, fiind înmormîntat alături de taţăl său la cimitirul bisericii Sf. Neculai de Sus.[59] La autopsie — ne încredinţează Kogălniceanu — medicii ieşeni au diagnosticat că suferinţa ce l-a ţinut la pat pînă la sfîrşitul vieţii a fost oftică la măduva spinării — în termeni ştiinţifici — tabes dorsalis.[60]

În afară de această variantă asupra cauzelor decesului, cea mai răspîndită şi acceptată, se mai cunosc încă două. Prima, lansată de Gh. Sion, care la moartea lui Hrisoverghi avea 15 ani, a fost publicată în anul 1861 în „Revista Carpaţilor". Autorul, confundîndu-l pe Hrisoverghi cu M. Cuciureanu, nota : „acest nenorocit poet se aruncă pe fereastră din camera unei amante şi muri". Ulterior, Sion a verificat şi completat însemnările ce le avea, înserîndu-le în amintirile publicate în anul 1888. Potrivit aducerilor aminte ale acestuia, Hrisoverghi, spre a nu fi surprins de Iordache Beldiman cu soţia acestuia, Ecaterina, născută Dimachi, a preferat să sară pe geam din locuinţa cu etaj a casei Beldiman, căzătura provocîndu-i fractura coloanei vertebrale, din care motiv a încetat din viaţă la scurt timp.[61] Radu Rosetti punea în circulaţie, în 1925, pe baza povestirilor înaintaşilor săi, varianta că Hrisoverghi a sărit pe geam din locuinţa Beldiman, fiind surnat echipat — mantaua şi-a uitat-o în apartament, fiind descoperită a doua zi de Iordache Beldiman, care a întentat imediat divorţ de Ecaterina — soţia sa — şi, datorită gerului, Hrisoverghi, a contractat o puternică răceală, vindecată de medici, dar şi o ftizie galopantă ce i-a fost fatală la scurt timp.[62] Mai adăugăm că, în 1837 în trecere prin Iaşi, emisarul ţarist Anatol de Demidoff, află despre otrăvirea lui Scavinschi şi decesul lui Hrisoverghi, notînd că acesta din urmă s-a dus în ceruri după constatarea că nu-i mai o slavă în cucerirea inimilor unor slabe femei.[63] Acestea sînt, expuse succint, relatările despre dispariţia lui Hrisoverghi.

---

[54] Al. Hrisoverghi, *op. cit.*, p. XII—XVI.

[55] „Albina românească", nr. 70, din 11 sept. 1830.

[56] Gh. Ungureanu, D. Ivănescu, Virginia Isac, *Documente*, Bucureşti, „Minerva", 1973, p. 187.

[57] *Ibidem.*

[58] Al. Hrisoverghi, *op. cit.*, p. XXVII—XXVIII ; „Ioan Neculce", fasc. V, 1925, p. 303.

[59] Arh. St. Iaşi, Colecţia de stare civilă, Inventar 617, Morţi, 1809—1865 nr. 1 930.

[60] Al. Hrisoverghi, *op. cit.*, p. XXIX.

[61] „Revista Carpaţilor", II, din 15 sept. 1861, p. 340 ; Gh. Sion, *Suvenire contimpurane*, Bucureşti, Tipografia Academiei Române, 1888, p. 454—459.

[62] R. Rosetti, *Ce-am auzit de la alţii*, p. 219—220.

[63] Maria Platon *„Dacia literară"*, Bucureşti, „Minerva", 1972, p. 419.

Varianta formulată de Kogălniceanu poate fi admisă ca fiind cea mai apropiată de adevăr, cu toate că, în 1837 viitorul om politic şi istoric se găsea la studii în străinătate.[64] De ce ? Pregătind o ediţie completă a scrierilor poetului, la cererea familiei şi-a asumat rolul de a redacta prefaţa, pentru care a avut acces la toate manuscrisele lui Hrisoverghi, la alte documente de familie, reţete, rezultatele autopsiei etc. În plus a putut discuta cu Mamolache unele detalii privind plecarea în străinătate, consultarea diferiţilor medici străini etc. Unica obiecţie ce s-ar putea ridica, generînd o anume neîncredere, e că biografia redactată de Kogălniceanu are cumva un caracter oficial, fiind în concordanţă cu vederile familiei răposatului care, mai mult ca sigur, suportînd cheltuielile materiale ale editării poeziilor, putea obiecta asupra oricărui cuvînt din prefaţă. Dincolo de aceste consideraţii logice, două documente recent depistate în arhivele ieşene vin să infirme îndubitabil aserţiunile lui Sion şi Rosetti asupra cauzelor morţii poetului. Astfel, conform acestor afirmaţii, Hrisoverghi a sărit din casa Beldiman în februarie 1837 şi, tot potrivit lor, soţii Beldiman ar fi divorţat imediat, deci în martie sau aprilie 1837. Documentele menţionate relevă însă că divorţul dintre soţii Beldiman s-a pronunţat la 6 iunie 1836 deci cu nouă luni mai devreme. Atunci, mitropolitul Veniamin Costache confirmă desfacerea căsătoriei dintre Gheorghe Beldiman — nu Iordache cum e menţionat uneori — şi Ecaterina născută Dimachi.[65] Aşadar, în februarie 1837 Ecaterina Dimachi nu mai avea nici o obligaţie matrimonială faţă de Gheorghe Beldiman, nu mai locuia în casele lui şi deci comportarea acesteia nu putea fi controlată de fostul soţ. Ca atare, chiar dacă am admite că Hrisoverghi s-ar fi întîlnit cu Ecaterina Dimachi, nu mai există nici un motiv plauzibil să părăsească locuinţa acestuia escaladînd geamul. E limpede aşadar că fiica vornicului Dimachi n-a avut nici o implicaţie morală în dispariţia poetului, din care considerent a fost, cum s-a afirmat şi n-avem motive să nu credem, complet indiferentă la dispariţia fizică a aghiotantului domnesc, „frumos ca un soare". Se impune însă o precizare. La lumina cercetărilor recente „tabes dorsalis" nu este, aşa cum credeau medicii ce i-au făcut autopsia poetului, tuberculoză la măduva spinării, ci o afecţiune mult mai severă, determinată de sifilis,[66] în fond un neurosifilis ce provoacă secţionarea măduvei coloanei vertebrale. Nu e exclus ca maladia să fi fost ereditară, ea cauzînd dispariţia fulgerătoare a vornicului Nicolae Hrisoverghi, cît şi decesul prematur al celor doi fraţi ai poetului, dar este posibil să fi fost contractată de poet. Acum înţelegem de ce cura balneară de la Ischia n-a avut efectul scontat : medicii tratau deteriorarea reumatismală a vertebrelor coloanei, în timp ce neurosifilisul eroda mănunchiul de nervi din măduva acesteia.

Şi totuşi a avut loc aventura erotică dintre poet şi Catinca Dimachi ? Răspunsul este afirmativ, fiind justificat de mai multe considerente. Prin 1836 Iaşul avea doar o populaţie de 40 000—50 000 de locuitori[67], deci destul de restrînsă ca faptul divers din înalta societate să se răspîndească cu repeziciune prin viu grai în toate mediile sociale. Scandalul din familia Beldiman a fost deci preluat de gura lumii şi asociat cu dispariţia poetului, fiind reţinut de adolescentul Sion şi ascendenţii lui Rosetti. Cele două fapte, deşi produse la anumite intervale de timp, au fost alăturate în memorie odată cu scurgerea implacabilă a timpului. Nu poate fi emisă bănuiala că Rosetti s-a inspirat din Sion, întrucît, comparîndu-le textele, rezultă detalii diferite cu care operează fiecare.

Şi Kogălniceanu oferă două indicii ce converg spre admiterea aventurii dintre cei doi îndrăgostiţi. Întîi, traducîndu-l pe Demidoff şi publicînd fragmente din lucrarea acestuia în „Dacia literară" nu-l combate cînd acesta dezvăluie atitudinea de Don Juan a lui Hrisoverghi.[68] Apoi, în prefaţa poeziilor lui Hrisoverghi neputînd să scrie mai mult spre a nu declanşa proteste

---

[64] Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu. Bibliografie*, Bucureşti, Ed. Encicl. rom., Editura Militară, 1971, p. XXXIII. Se înapoiază în patrie la 3 martie 1838.

[65] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, p. XXVII/23 şi p. XXVII/24.

[66] C.H. Best, N.B. Taylor, *Bazele fiziologice ale practicii medicale*, Bucureşti, Editura Medicală, 1958, p. 950—951. T. Ruch, J. Fulton, *Fiziologie medicală şi biofizică*, Bucureşti, Editura Medicală, 1963, p. 441 ; Robert Hegglin, *Diagnosticul diferenţial al bolilor interne*, Bucureşti, Editura Medicală, ediţia a XI-a, 1969, p. 935—936 ; A. Conu, *Dermatovenerologie*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1976, p. 517. La 85% din bolnavi reacţia Waserman este pozitivă. Circa 20% din bărbaţii tabetici sînt impotenţi. Bolnavii tabetici au crize gastrice, laringiene, faringiene, vegetative simpatice, anale, tulburări vezicale şi sexuale etc.

[67] S. Bellanger, *Le Kerouka, Voyager en Moldo-Valachie*, Paris, 1846 ; D. Tappe, *A Bible Society agent în The Rumanian Principalities*, în „The Slavonic end East Europe Review", vol. XLII, nr. 99, 1965, p. 388—402.

[68] Maria Platon, *op. cit.*, p. 419 ; Kogălniceanu însă îl combate pe Demidoff la p. 424, 425, 435 etc.

din partea familiei defunctului, a aşternut, cu subtilitatea-i cunoscută, următoarea frază : „iubeşte-mă, fii norocit, fă-ţi un nume strălucit între oameni, ca să mă acoperi şi pe mine cu slava ta".[69] Contemporanii au înţeles, iar urmaşii şi-au dat seama că aceste cuvinte au fost adresate prin 1835 sau 1836 frumosului efeb ieşean doar de o singură femeie orbită de frumuseţea sa, dar şi de setea de glorie, şi aceea nu putea fi decît Catinca Dimachi, ce ulterior avea să devină prima doamnă a Moldovei, ca soţie a lui Toderiţă Balş. Or, dacă dragostea respectivă a existat cu certitudine, de ce n-am admite că s-a consumat şi aventura respectivă, tulburată de un soţ bănuitor, ce sesizase efemera atracţie dintre cei doi.

În fine, documentele ieşene menţionate conduc la o concluzie similară. Căsătoria, la 8 mai 1832, dintre Ecaterina Dimachi şi Gheorghe Beldiman şi-a consumat rapid combustia sentimentală. Ca urmare, încă din 1835 prin „două jalobe", vornicul Dimachi a solicitat desfacerea căsniciei. Prin rezoluţia din 2 iunie 1835 a Mitropoliei Moldovei s-a hotărît ca, pentru atenuarea neînţelegerilor, cei doi soţi „o vreme a să osăbi", dar vornicul Dimachi şi-a retras zestrea provocînd prejudicii materiale ginerelui său. Răgazul de un an nu a avut efectul scontat, nereuşind să revitalizeze sentimentele dintre cei doi soţi. Documentul reţine că s-a acţionat „cruţînd bătrîneţele unui boer de amărăciunile necinstitei în isbavă a fiicei" şi că spătarul Beldiman pentru încuviinţarea divorţului a prezentat mitropolitului Veniamin Costachi „dovezi de necuviincioase fapte a fostei dumnealui soţii". În ce-au constat aceste dovezi documentul nu insistă. De complezenţă, bine intenţionat, mitropolitul a adăugat însă o propoziţie contrazicînd afirmaţiile anterioare, scriind că „purtările dumnealor au fost neprihănite".[70] În acest climat de suspiciuni familiale dintre soţii Beldiman, pare plauzibil amorul celor doi tineri, declanşat prin 1835 sau 1836. Durerile violente încă nu se declanşaseră în februarie 1836, cînd Hrisoverghi mai putea dansa, participînd la balul mascat menţionat. În vara anului 1836, cu mersu-i tabetic, Hrisoverghi luînd drumul Vienei era un om sfîrşit, nemaifiind în stare să alimenteze sentimentele fluctuante ale Catincăi Dimachi care, divorţată recent, căuta un partener pe măsura marilor sale ambiţii. Înfocată dar efemeră, dragostea Ecaterinei Dimachi, urmată de indiferenţă, i-a provocat poetului, în perioada cînd acesta trecea prin mari suferinţe fizice, amărăciunea pentru nestatornicia feminină.

Din cele succint prezentate se degajă implicit cîteva concluzii. Poetul Hrisoverghi a fost descendentul unei vechi familii boiereşti de origine grecească, semnalată în Moldova încă din secolul al XV-lea, dar care, ca boieri de rang mic, n-au jucat, decît cu excepţia tatălui său, vreun rol important în viaţa politică a Moldovei. Poetul s-a stins din viaţă la numai 26 de ani, ca urmare a unui neurosifilis, poate ereditar, poate contractat, ce a înregistrat o nefastă evoluţie rapidă, şi nu ca urmare a unei aventuri erotice cu Catinca Dimachi. Dragostea sa faţă de nestatornica fiică a vornicului Nicolae Dimachi a făcut vîlvă în rîndurile protipendadei ieşene, adevărul fiind parţial deformat şi în această manieră reţinut şi aşternut pe hîrtie de Gh. Sion şi Radu Rosetti.

[69] Al. Hrisoverghi, *op. cit.*, p. XXII–XXIII.
[70] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, p. XXVII/24.

ECATERINA CHINEZU

Cu cîteva traduceri şi scrieri originale,[1] Ecaterina Chinezu a intrat recent în istoria literaturii române[2]. Uitată de contemporani încă din timpul vieţii, scriitoarea a traversat un destin tragic, de parcă s-ar fi născut, de ar exista, sub rău augur al zodiei nefericirii. În lipsa oricărui contur biografic, încercăm a-i recompune traiectoria vieţii, al cărei tragism conferă un plus de interes faţă de opera ei, de valoare modestă. Detaliile unui document postum permite afirmaţia, cu unele rezerve de aproximaţie, că Ecaterina a văzut lumina zilei în anul 1798.[3]

[1] *Urzici pentru unile femei*, în „Zimbrul", I, 1850, p. 73 ; *Urzici pentru unii din bărbaţi, ibidem*, nr. 20, p. 79 ; *Meditaţia unei văduve*, în „Zimbrul", 1851, p. 237–239.
[2] *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, Bucureşti, Editura Academiei R.S. România, 1979, p. 179.
[3] Arh. St. Iaşi, Colecţia de stare civilă a municipiului Iaşi, morţi, 1879, act. 1338.

Se poate afirma cu certitudine că tatăl Ecaterinei s-a numit Hagi Andonie (Andronachi) Cavacu, ce avea locuinţa în Iaşi, între ulicele Podului vechi şi Sf. Vineri. Aceasta se deduce din însemnarea scriitoarei, prin care nota că una din surorile sale era căsătorită cu Procopie Florescu. Ori acesta, într-o cerere din 2 noiembrie 1844, menţiona pe răposatul său socru Andonie Cavacu[4]. O altă soră a Ecaterinei a fost căsătorită cu unul din fiii boierilor Negură, în notele sale Ecaterina menţionînd adeseori pe nepotul său — de soră, zicem noi — Iancu Negură[5]. Detaliile depistate despre familia Cavacu sînt reduse. Astfel, un Panteli Cavacu deţinea, în anul 1779, o poliţă de 2 800 piaştri a voievodului Alexandru Ipsilanti din Ţara Românească. În anul 1803 poseda o crişmă cu pivniţă, la Podul de piatră din Iaşi, sudităul rus Gheorghe Cavac. În anul 1821, un Hagi Gheorghe Cavaf avea un litigiu pentru o poliţă de 2 434 groşi turceşti cu Eufrosina Calimachi. În fine, în 1839, s-a stins din viaţă, lăsîndu-şi averea în mare neorînduială, căminarul Iordache Cavacu[6]. Dacă între aceste persoane şi ascendenţii Ecaterinei există vreo filiaţie e greu, deocamdată, de precizat. Cert este că bunicul dinspre tată al scriitoarei a fost un Dimitrie Cavacu, care a trăit mult timp în Moldova, unde s-a şi căsătorit cu Catinca, fiica căminarului Constandin Purici, care a avut ca zestre moşiile Galbeni şi Tuleşti din ţinutul Roman. Fiul lor, Andronache a îndeplinit de timpuriu diferite slujbe „pe lîngă domniile de mai nainte" şi îndeosebi în timpul lui Mihail Grigore Suţu (1819—1821), fiind răsplătit cu rangul de comis. În urma evenimentelor din 1821 s-a refugiat în Basarabia, unde a rămas pînă în preajma anului 1830[7]. Mama Ecaterinei al cărei nume de familie nu-l cunoaştem deocamdată, a îmbrăcat haina monahală, stingîndu-se din viaţă în septembrie 1849[8]. Despre familia Chinezu ştim că a venit în Moldova ante 1796, fiind compusă din soţi şi trei copii : Dumitrachi — ajuns sulger şi stins din viaţă pe la 1821, Mihalachi — ce avea să devină soţul Ecaterinei, şi Alecu — serdar şi holtei pe la 1852[9]. Se pare că fraţii Chinezu au avut şi o soră, căsătorită cu un Constandin Negură de la Huşi[10].

Ecaterina s-a căsătorit cu Mihalachi Chinezu, înainte de 1820 căci, la recensămîntul efectuat în acelaşi an, Mihalachi era înregistrat cu rang de paharnic şi dispunea de 2 scutelnici în oraşul Iaşi, deci era considerat drept cap de familie[11]. Pentru a-şi lărgi resursele materiale, în

---

[4] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Manuscrise*, nr. 1 504, f. 20 v. ; *ibidem*, Secretariatul de Stat a Moldovei, dosar 1 172, fila 1. Procopi Florescu era făcut căminar la 20 aprilie 1835, comis la 10 iunie 1837, spătar la 9 noiembrie 1839. În 1859 era postelnic (*Ibidem*, fond Secretariatul de stat, dosar 345, f. 169). Trăia pe la 1876 — 1877, cînd se ocupa cu diverse tranzacţii (Arh. St. Iaşi, Colecţia *Documente*, p. 422, doc. 320—324). S-a stins din viaţă la 13 iulie 1877 (Arh. st. Iaşi, Colecţia de stare civilă..., Morţi, desp. III, act. 882)

[5] Constandin Sion, *Arhondologia Moldovei*, Bucureşti, „Minerva", 1973, p. 190 ; Arh. St. Iaşi, Colecţia *Manuscrise*, nr. 1 504, f. 23 v.

[6] Constantin C. Giurescu, *Contribuţiuni la studiul originilor şi dezvoltării burgheziei române pînă la 1848*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972, p. 119, 120 ; *Catalogul documentelor grecesti din arhivele statului de la oraşul Braşov*, vol. *I*, Bucureşti, DGAS, 1958, p. 669, nr. 2 231 ; Arh. St. Iaşi, Secretariatul de stat al Moldovei, dosar 630.

[7] Arh. St. Iaşi, Tr. 1765, op. 2 014, dosar 23, partea a II-a, f. 645 v-646. Un Costachi Purici era vel căpitan de Tecuci în 1742 (*Documente privind relaţiile agrare în veacul al XVIII-lea* vol. II, Moldova, Bucureşti, Editura Academiei. R.S. România, 1966, p. 240.

[8] Arh. St. Iaşi, ms. 1 504, f. 17 v. Menţiunea de aici specifică decesul acesteia, vineri 9 septembrie 1849, „la 8 ciasuri sara" a mamei sale monahia Zinovia. Conform opisului alfabetic de la Arhivele Statului Iaşi, întocmit şi după mitrica bisericii Sf. Paraschiva Mitoc (acum lipsă), aflăm că la actul 54 a fost înregistrat decesul unei monahii Zinovia, la 15 septembrie 1849, în etate de 80 de ani. Rezultă că s-a născut deci în 1769. Pare plauzibil să fie vorba de una şi aceeaşi persoană, decesul fiind consemnat la zile diferite din cine ştie ce motive. Înseamnă că, atunci cînd s-a născut Ecaterina, mama sa avea 29 de ani, ceea ce e normal.

[9] Alexandru (Alecu) Chinezu s-a născut la Iaşi, în 1796, fiind botezat de Al. Moruzzi Voievod. A învăţat la şcoala domnească din Iaşi, obiectele : gramatica, retorica, poezia greacă, geografia, aritmetica, algebra, geometrie, trigonometrie, fizică şi astronomie. Vorbea româna, greaca şi puţin franceza, rusa, turca. De la 1 ianuarie 1832 a lucrat la secţia II din vistierie (Arh. St. Iaşi, Tr. 1 352, op. 1 355, dosar 226, f. 8v—9). Pentru funcţia de stolnacialnic în vistierie a primit rang de clucer la 16 iunie 1835 şi serdar la 10 decembrie 1835 cînd era şef de secţie (Arh. St. Iaşi, Secretariatul de Stat al Moldovei, dosar 344, f. 20 ; „Buletin, foaie oficială", IV, nr. 20, din 8 martie 1836, p. 166—aici cf. ofisului nr. 167/31 dec. 1835). S-a stins din viaţă prin 1856.

[10] Constandin Sion, *op. cit.*, p. 140, 190.

[11] „Ioan Neculce", 1923, fasc. 3, p. 17.

anul 1821 a cumpărat de la vorniceasa Zoiţa Balş două moşii din Basarabia — Nurlăneşti şi Vasilăuţi — pe care, la rîndul său, le-a arendat pentru 3 ani contra sumei de 8 000 lei pe an[12].

Din anul 1832 şi pînă în 1834 a îndeplinit funcţia de ispravnic al ţinutului Fălciu[13], iar prin 1837 exercită funcţia de vechil al agăi Scarlat Donici, calitate în care era chemat la divan, pentru a-i reprezenta interesele în mezatul moşiei Cetăţuia[14]. La 13 martie 1838 solicita să fie înaintat în rang[15], doleanţă care i-a fost satisfăcută la 26 ianuarie 1840 cînd, prin decretul 1 029 i s-a acordat rangul de spătar, avansare motivată prin activitatea desfăşurată în calitate de ispravnic de Fălciu[16].

În februarie 1842 solicita iarăşi ocirmuirii o slujbă[17], la 18 februarie 1843 oferea o mărturie Mariei Peiu[18]. Cu toate acestea la scurt timp, probabil după o scurtă suferinţă, s-a stins din viaţă către sfîrşitul lunii aprilie 1843[19], căci la 1 mai acelaşi an Ecaterina menţiona într-o jalbă că „de a răposatul meu soţ au rămas 3 copii nevîrstnici" : doi băieţi şi o fată. Dureroasa pierdere a omului iubit o determina să-şi reverse suferinţa în stihuri, datate 7 martie 1844, în care-şi deplîngea destinul neîndurător : „Din fragida mea vrâstă şi cred că pîn la moarte /Amărăciunea soartei, sărmana, voi gusta" [20].

Dacă informaţiile documentare nu ne îngăduie, deocamdată, să aflăm ce lovituri i-a dat destinul pînă la data respectivă, nu poate să nu ne surprindă, în încercarea de scrutare a viitorului, anticiparea a nu puţine şi cumplite suferinţe morale prin care avea să treacă îmbrăcînd hainele îndoliate. Astfel, la scurt timp se stingea din viaţă, la 8 ianuarie 1845, nepoata sa, Ecaterina Florescu, la numai 10 ani[21], fiica lui Procopie Florescu. Afectată de durerea părinţilor acesteia, Ecaterina Chinezu compune versurile *Necrologul unei tinere copilităţi*, în care deplînge suferinţa părinţilor, încheind cu propriele sale regrete : „Aste versuri cel ce scris-au d-amar plîns le au udat" [22].

În eforturile, de creştere şi educare corespunzătoare a celor trei copii, Nicolae, Dimitrie şi Smărăndiţa[23], a recurs în repetate rînduri, conform practicilor vremii, la diferite tranzacţii, pentru procurarea sumelor de bani necesare, atît existenţei cotidiene a familiei, asigurării fondurilor pentru continuarea studiilor în străinătate, la Paris, a celor 2 băieţi, cît şi asigurării zestrei pentru căsătoria Smărăndiţei. Astfel, la 15 mai 1846 primea de la vistieria Moldovei 300 de galbeni, drept avans pentru vînzarea „casilor cavaculuî", urmînd să mai încaseze la 28 iunie suma de 100 galbeni şi 1 500 galbeni la 1 august[24]. Banii respectivi, la care se adăugau probabil şi alţii, au fost apoi împrumutaţi cu dobîndă la diferite persoane.

În 1848, spre exemplu, i-a împrumutat lui Matei Millo — actorul — pe termen de 2 ani suma de 600 galbeni. Acesta îi restituia, anul următor, la 8 iunie jumătate de împrumut, plus 30 de galbeni dobînda[25]. La 29 octombrie 1849 primea de la beizadea Vogoride, în contul unui alt împrumut, suma de 500 galbeni cum şi dobînda lor de 57. În anumite situaţii, cum a fost la 2 noiembrie 1849, îi oferea tot lui Millo suma de 100 galbeni fără dobîndă[26]. La 9 noiembrie 1850 încasa de la Iancu Silion o dobîndă de 48 de galbeni, întrucît îi împrumutase suma de 400 galbeni, bani cu care îşi-achita nişte datorii la cunoscutul bancher Michel Daniel, cît şi la nepotul său, Iancu Negură[27]. O altă tranzacţie o realiza la 28 decembrie 1855, cînd a vîndut „o boltă" cu 500 galbeni din care 400 îi îmmina ginerelui său în contul zestrei[28]. Numeroasele combinaţii

---

[12] Teodor Vîrnav, *Istoria vieţii mele, autobiografie din 1845*, Bucureşti, 1908, p. 82 şi urm.
[13] Arh. St. Iaşi, Secretariatul de stat al Moldovei, dosar 402, vol. II, f. 69—70.
[14] I. Antonovici, *Documente bîrlădene*, vol. II, Bîrlad, 1912, p. 306.
[15] Arh. St. Iaşi, Secretariatul de stat al Moldovei, dosar 402, vol. II, f. 69—70.
[16] *Ibidem*, dosar 345, f. 99 v.
[17] *Ibidem*, fond Ministerul de justiţie, Tr. 1 756, op. V, 1994, dosar 39, f. 1.
[18] *Ibidem*, Colecţia *Documente*, p. 718, doc. 30.
[19] *Ibidem*, Comisia epitropicească, Tr. 1 075, op. 1 227, dosar 66, f. 1.
[20] *Ibidem*, ms. 1 504, f. 18.
[21] *Ibidem*, Colecţia de stare civilă, Mitrica bis. Sf. Atanasie, act 50/1845.
[22] *Ibidem*, ms. 1 504, f. 19.
[23] *Ibidem*, Colecţia *Documente*, p. 529, doc. 72.
[24] *Ibidem*, ms. 1 504, f. 18 v.
[25] *Ibidem*, f. 22.
[26] *Ibidem*, f. 22—22 v.
[27] *Ibidem*, f. 22V. Acest Iancu Negură era în 1849 sluger şi primea chezăşie de la hatmanul Nicolae Mavrocordat pentru postul de secretar al poştelor („Buletin, foaie oficială", XVII, nr. 25, din 27 martie 1849, p. 102).
[28] Arh. St. Iaşi, Colecţia *Manuscrise*, nr. 1 504, f. 21 v.

financiare, din care am prezentat cîteva, i-au îngăduit realizarea unei ambiţii lăudabile : trimiterea fiilor săi la studii la Paris. Cel mai mare, Nicolae, a pornit spre Paris la 15 august 1846 pentru a studia medicina timp de 6 ani. Interesant de cunoscut că, după estimările sale, un an de studii costa 120 de galbeni, iar drumul, de la Iaşi la Paris, costa 40 de galbeni[29]. Preferinţele lui Nicolae la Paris nu s-au orientat către medicină, ci spre inginerie, aşa că acesta, după încercarea de participare la evenimentele de la 1848, a venit în capitala Moldovei inginer.

La 14 ianuarie 1856 „la 6 ceasuri dimineaţa", pleca către Paris cel de-al doilea fiu al ei, Dumitrachi[30].

Între realizările sale în această perioadă trebuie consemnată logodna fiicei sale, la 14 decembrie 1852, cu Alecu Macri — ce-avea să devină căminar — căsătoria celebrîndu-se la 11 ianuarie 1853, naşi fiind Procopie Florescu şi sora sa Efrosina. Noua familie avea să-i aducă cîteva raze de bucurie Ecaterinei. În noiembrie 1853 vine pe lume un nepot — Alcibiad Macri, iar la 2 mai 1855 al doilea nepot — Camil Macri, naş fiind Grigori Rizu[31]. În curînd însă doliul se abate asupra familiei lui Alecu Macri. La 9 februarie 1856, Camil — în vîrstă de un an — se stinge de „spasmos" [32], iar pest două săptămîni, la 26 februarie, îşi urmează fratele şi Alcibiad, secerat de aceeaşi maladie[33]. Şi, ca Thanatos să-şi completeze paleta de ravagii, la 2 mai 1857 Smărăndiţa rămîne văduvă deoarece „au răposat bietul nenorocitul Alecu Macri" [34].

Aşa cum bănuia în 1844, Ecaterina Chinezu avea să treacă, în continuare, prin dramatice încercări. La 12 iulie 1866 a încetat din viaţă „iubitul şi scumpul meu fiu Nicolai, de holeră" [35], căzînd victimă epidemiei ce a bîntuit în Iaşi şi în Moldova în acel an. Doi ani mai tîrziu, la 13 februarie 1868 s-a stins din viaţă şi cel de-al doilea fiu, inginerul Dimitrie Chinezu, în vîrstă de 32 de ani (născut deci la 1836). Locuia, împreună cu mama sa, în strada Română[36]. Odată cu acesta erau practic îngropate şi toate strădaniile de-o viaţă ale Ecaterinei Chinezu.

Graţie însemnărilor sale putem afla cîteva aspecte din preocupările atît faţă de cultură, cît şi faţă de evenimentele politice la care a fost martoră. Urmare a legăturilor cu Matei Millo, în 1848 a primit de la acesta o lojă gratis la benoar. Anul următor, 1849, cumpără o lojă la teatru, cu 30 de galbeni, în tovărăşie cu sora sa Efrosina Florescu. În anul 1851 a cumpărat tot de la Millo, cu 30 de galbeni, o lojă pentru 30 de reprezentaţii[37].

La curent cu viaţa politică, la 5 ianuarie 1859 Ecaterina Chinezu scria „S-au ales Domnul ţării Moldovei Alexandru Ioan I Cuza şi totodată Unirea cea mult dorită de români. Astăzi neamului românesc îi-au răsărit soarele cel strălucitor şi s au terminat anii cei întunecaţi..." După care, prezentînd bucuria generală nota versurile :

„Astăzi zi de prăznuire, toţi de obşte să strigăm,
Să trăiască întîi unirea şi-apoi domnul să-l urăm."

La 24 ianuarie, aflînd de alegerea ca domn al Ţării Româneşti, tot a lui Al. I. Cuza, nota : „bucuria aceasta să va pomeni în analele vecinicii" [38].

Lovită cu necruţare, Ecaterina Chinezu şi-a purtat durerea pînă la 4 octombrie 1879, cînd a plecat din strada Română nr. 21 din Iaşi, alături de soţul şi fiii săi[39].

---

[29] Detalii de spre viaţa şi activitatea lui Nicolae Chinezu prezentăm în „Cercetări istorice", IX—X, 1978—1979, p. 655—656.

[30] Arh. St. Iaşi, ms. 1 504, f. 23 v.

[31] *Ibidem*, Grigori Rizu era nepotul lui Neculai Rizu, fost ispravnic de Hîrlău. În tinereţe a fost grămătic la ispravnicul de curte Hîrlău, apoi la poşte, pînă în 1837 (cf. Constandin Sion, *op. cit.*, p. 233).

[32] Arh. St. Iaşi, Colecţia de stare civilă, Mitrica bis. Buna Vestire, act 180/1856.

[33] *Ibidem*, act. 184/1856.

[34] *Ibidem*, ms. 1 504, f. 23 v.

[35] *Ibidem*, Colecţia de stare civilă a municipiului Iaşi, 1866, vol. III, f. 1 254, nr. 5 458 (decesul s-a produs la 7 iulie) ; ms. 1 504, f. 26 v.

[36] *Ibidem*, f. 26 v., Colecţia de stare civilă, morţi, 1868, act. 137.

[37] *Ibidem*, ms. 1504, f. 20.

[38] *Ibidem*, f. 26.

[39] *Ibidem*, Colecţia de stare civilă a municipiului Iaşi, morţi, act. 1 338/1879.